

Kolompszó

Apám igazi tanárember volt, teljességgel nyitott a világra. Tanított, de közben maga sem volt rest újat tanulni. Úgy tartotta, hogy azt a tudományt, amit a – számára elérhető – kisvárosi könyvtár nyújtani tudott, már mind kitanulta, így hát többre vágyott. Ezért is barátkozott olyan nagy lelkesedéssel a gazdálkodókkal és iparosemberekkel. Főként ilyen egyszerű, tudománytól mentes, ám a különböző szakmákban annál jártasabb emberekből került ki a baráti köre. Bennünket, a gyerekeket is arra tanított, hogy becsüljük meg a kétkezi iparos munkát, mert akik azt űzik, azok tartják fenn ténylegesen a nemzetet. Nemcsak etetik, öltöztetik, cipővel látják el, de még a tudomány is részben az ő kezük alól kerül ki. Gondoljunk csak a könyvekre! A szellemi tudással való hivalkodás csak ezután következhet, üres gyomorral ugyanis a szellem se tud szárnyalni.

Ezt a rövid kitérőt csak azért tettem, hogy mindenki számára érthető legyen, miként is fordulhatott elő, hogy apám, az ismert gimnáziumi tanár, esténként elsődlegesen nem a tanártársait, hanem rendre a helyi szűcsöt, vargát, a gazdabolt eladóját látta vendégül az otthonában, sőt még a városkán átutazó lókupecet is.

Egy este, sorosan, népes családjával épp a szűcs vacsorált nálunk. Egy tucat is kitellett volna belőlünk, annyian ültük körül a nagyasztalt, amikor apám vendége, az óriásnak is beillő, egyébként rendkívül nyájas, kedélyes szűcs megjegyezte:

– Ernő bátyám, nem nagyon ványadtka ez a ti kisebbik fiatok? Megvan ez már vagy nyolc éves is, de olyan sovánka. Csak a tudás almájával etetitek? – sütötte el szokásos tréfái egyikét.

Anyám nem tudta megállni, hogy kissé sértetten közbe ne szóljon:

– Hová gondol már Ferenc, annyit adunk neki, mint más a gyerekének, de nem fog rajta az étel.

S mintha nagyobb sértésnek tartaná, mint az előző megjegyzést, még hozzátette:

– Meg nem is nyolc éves, húsvétkor töltötte a kilencet.

A dolgok így a helyükre kerültek, már ami a kormat és a jóltartásomat illeti. A szűcs azonban csak nem hagyta annyiban.

– Hallgass ide, Ernő bátyám, megoldjuk mi ezt most mingyárt! Van nekem egy régi, kedves barátom, szeg-rül-végrül rokonom. Tőlük szerzem be a feldolgozandó bányabundát. A legényfia most nősült, asszonyostul fölköltözött a Hargitára, egy takaros kis kunyhóba. A fiatalasszony biztosan lejön a nyár végire, de a juhász fönn marad egész évben. Oda lenne jó elküldeni ezt a legénykét, legalább is, a nyári hónapokra. Helyre jönne ez, mint a parancsolat, a friss hegyi levegőtől, a jó

zsiros tejtől, vajtól, meg az asszonyka is vigyázna rá. Legalább gyakorolná a gyereknevelést, hiszen előbb-utóbb ott is jön majd a poronty. Szívesen látnák őt, én meg is üzenem nekik, hogy vendégük lesz. Vagyunk mi olyan jóban, hogy nem lesz itt probléma egy szál se.

A vacsora a végéhez közeledett, én már elég laposakat pislogtam, de azért jól hallottam, s az eszembe véstem mindent. El is határoztam, ha apám nem enged, akkor elszököm. Mindig is meg akartam nézni, hogy élnek odafönn a havasi legelőkön azok a bátor juhászok, akik még a medvétől se félnek, s a farkassal is szembeszállnak, ha veszélyben a nyáj. Mire másnap reggelre felébredtem, már meg is született a döntés. Nem kellett se könyörögnöm, se elszöknöm, apám elengedett – sőt küldött –, mert ő sem vette volna a szívére, hogy megfosszon egy ilyen kínálkozó alkalomtól.

Az indulásig hátralévő három napban, szinte egyfolytában lázban égtem. Mibe öltözzem, mit vigyek magammal? Elvigyem-e a nagy konyhakésünket, hát ha jönnek az ordasok, és a juhásznak kell a segítség?

Végre felvirradt a nagy nap! Ahogy most felnőtt fejjel visszaemlékezem, izgalmamban majdnem sírni kezdtem, de anyám kifelé törekvő könnyeit látva, megálljt parancsoltam a magaméinak. Egy szekér vitt a hegy lábáig, ott a juhász fiatal felesége várt, az újasszony. Talpig sok szoknyában, amilyent a városunkban csak a piaci árusokon látni, akik a környező falvakból hozzák fel az eladni szánt portékát. Fölül azonban buggyos ujjú hófehér ingvállat, s olyan tarkán hímzett, virágos mellénykét viselt, hogy azt a nagyságos igazgatóné is megirigyelhette volna a gimnáziumban.

Az arca kedvesen barnapiros, enyhén szeplős volt, ami jól állt neki. Mosolygós, kedves szavával olyan barátságosan szólt hozzám, hogy minden félelmem azonnal elszállt, erős bizalmat ébresztett bennem. Anának hívták, bár, amint az a későbbiekben kiderült, mindenki – nem csak a hites ura – Hankának szólította. Hol kényelmesen sétálva, szűk, kacskaringósan tekergő ösvényeken, derékig érő mezei füvek között tapostunk, hol meg másztunk, orrunkat a földhöz közelítve kézzel-lábbal kapaszkodtunk a meredek hegyoldalon, de végig az egész úton beszélgettünk. Hanka megkérdezte, hányadikba járok, s fel sem tételezte, hogy sovány testalkatom miatt, esetleg iskolába se adtak még. Az is érdekelt, mi a kedves játékom, mivel foglalatostokodom a legszívesebben. Csupa olyan dolgot kérdezett, ami csakis rám vonatkozott, s úgy, mintha teljességgel jártas lenne a gyermeki lélek rejtelmeiben, pedig neki még nem is volt gyermeke. Jobban belegondolva, a nővéremmel, lehetett egykorú, aki akkor

tizennyolc éves volt. A falusi lányok azonban nem várhatnak soká a férjhez menéssel, mert könnyen rájuk sütik a „vénlány” bélyeget, s azt, hogy nem kellett senkinek, megmaradtak magnak.

Hanka egyszer-egyszer lehajolt, s mintegy varázstésre, ahol én semmit se láttam, onnan ő gömbölyűen édes, piros, szagos szamócat tépett le, vagy sárga róka-gombát szedett. Az előbbi kedvesen a szájamba erőltette, az utóbbit a hátán lévő vászonzsákba gyűjtötte. Jó lesz az íznek az ürüperkeltbe – mondta. Én persze, akkor még nem tudtam, mi az, hogy „ürü”, a „perkelt” szóra se ismertem rá azonnal, de nem is bántam. Majd kiderül, ha felérünk. Nem lehet az olyan rossz, ha ez a kedves leányasszonyka főzi, s saját kezűleg szedi hozzá még a belé valót is.

A nap szikrát hányva, forrón tűzött a fejünk fölött. Majd megfőttem, a kaptató még ennél is jobban meglihegtetett. Nem voltam én hozzászokva, ezért néha kicsinykét megálltunk. Lekucorodtunk az illatos fűbe, hallgattuk a madarak cserregését, a szelek szárnyának susogását, amint ki-be suhanva bújócskáztak a szálas fenyőóriások ágai között. Hanka még a madarak beszédét is értette. A vékonyabb hangúra azt mondta, panaszkodik, valószínűleg elakadt a fészekcsinálásban, a rövid, vidám trillákról meg azt állította, biztosan tudja, az az udvarlás, s a boldogságtól rezegetti a madárka oly szépen a hangját.

Mire fölértünk a juhász kunyhóhoz, bizony rendesen kipirosodtam, s el se múlt rólam az a pirosság, amíg fönn voltam a Hargitán. A juhász elsőre is nagyon barátságos embernek tűnt, inkább bátyám lehetett volna, mint házigazdám. Később aztán kiderült, mégsem olyan gyerekeMBER ő. Már aznap délután módomban állt megkóstolni azt a bizonyos ürüperkeltet, amit persze nem is a Hanka, hanem ügyes férjeura készített. De hát milyen ember is lenne az, aki csak a juhót őrzi egész télen, egyedül, odafenn a havason, azután éhen hal a nyája mellett? János juhász megadta a módját, ízlett nagyon a friss étel, pedig még a róka-gomba se volt benne, amit az úton szedtünk. Hogy csak megéheztem a hosszú úton, vagy tényleg olyan jó volt az a perkelt, nem tudom, de bizony púpig kilaktam belőle. Szegény anyám, biztosan elsírta volna magát a gyönyörűségtől, ha látja, hogy két tányérral is ettem belőle, s még harmadszorra is kértem volna, ha nem szégyellem. Így – bele már nem lévén – a kenyér héjával próbáltam tisztára törölni a tányéromat, hadd örüljenek a vendéglátóim. Láthatóan, meg is voltak velem elégedve. János juhász ebéd után odavezetett a sparhelt mellé állított lócára, s mutatta, ott lesz a helyem, heveredjek le arra a nagy birkaszörre. Attól ne féljek, az már nem harap, csak ágybetétül szolgál. Hogy a szokatlan erőfeszítés, a nagy gyalogtúra, a bőséges étel s az erős hegyi levegő, vagy mi tette, nem tudom, de csak másnap reggel ébredtem fel. Először azt sem tudtam, hol vagyok, ám akkor felcsendült Hanka kedves hangja. Az öreg kutyát hívta enni, mert az elbújt valami árnyékos helyre, nem járt már a nyájjal. Munkájában az utánpótlás, a két fiatal kuvasz helyettesítette: a Maros és a Tatros kísérték nagy virgoncan a nyáját s János gazdát.

Hanka vidáman köszöntött rám.

– Jó reggelt! Már a kismadarak is kirepültek. Gyere, ülj az asztalhoz! Van friss vaj – a faluból hoztam –, puha kenyér és hozzá áfonyalekvár! Ezt én szedtem, majd megszedjük mi együtt a jövő évi eltenni valót is – mondta.

Otthon szalámit reggeliztünk, esetleg cukros péksüteményt, néha különféle dzsemek is voltak az asztalunkon, de ehhez az áfonyalekvárhoz hasonlóan jóízűt én még egész addigi gyerekeletemben nem ettem. Be is laktam belőle rendesen. Hanka megmutatta a ház környékét is, amit előző nap, a késő délutáni érkezés miatt már nem tehetett meg. Láttam a hatalmas aklot, ahová estére hazavárta a juhokat, meg a kutyák kis óljait, a néhány aprójószág hálóhelyét, a csirkeketrecet. Betakarítottuk a szerény tojástermést, s zöldséget szedtünk a ház mögötti kis veteményesből az ebédhez. Később segítettem meglocsolni a kunyhó bejárata előtt jobbról és balról díszló virágtöveket. Amikor aztán Hanka megmutatta, honnan vegyem a fát, vittem is be az ebédfőzéshez egy gyereköllel. A fiatalasszony elmondta, minden nap gyűjti a fát a közeli erdőből, hogy rossz idő esetén is elég legyen kéznél, ne akkor kelljen utánajárni a rengetegben. Olyan érdekesnek tűnt, ahogy a répákat tisztította, rögtön kedvet kaptam hozzá, kést azonban csak akkor, amikor szentül megígértem: nagyon vigyázok, és még véletlenül se fogom elválni az ujjamat. Ebédre aransárga rántottát ettem, amibe szintén került egy kis tej, s a foszlós kenyeret nem cseréltem volna el a világ legédesebb kalácsáért sem. Kiderült, amióta asszony került föl a Hargitára, tehénke is van a háznál.

– Az asszonyoknak meg a gyerekeknek kell a tej – mondta Hanka –, a férfiember el van nélküle.

Ebéd után engedélyt kaptam, hogy egy kicsit egyedül is sétálgassak a közeli réten. Hanka csak azt kötötte a lelkemre, ne menjek be az erdőbe. Láttomra feltápaszkodott az öreg kutya – talán mert ismerkedéskor megvakartam a füle tövét –, s távolról, mintegy őrizzel, elkísért.

Már alacsonyán járt a nap, a konyhában ültünk, amikor Hanka, megszokásból, a kakukkos faliórára nézett. Nagyon régen nem járt már az az óra, Hanka azonban megszokta, hogy ránézve mondja meg, mennyi az idő. Pedig dehogy kellett neki óra! Ő csak kilesett az ablakon a ház előtti magas fenyőfára, s amikor a nap annak jobbszélső, kiálló ágára ült, akkor volt pontosan hat óra. Ebben az időben szokott feltűnni János gazda a rét végén a juhaival, vidám kolompasztól kísérve.

– Hat óra van, mindjárt megjön a János gazda – jegyezte meg most is Hanka.

Azzal ment is már, hogy a gazdának és a hazatérő juhoknak kitarja az akol ajtaját. Alig jött be, már meg is hallottam a vezérürü kolompját, amint nagy gilingalangozással hírül adta, itthon a nyáj.

Apám, a munkából hazajövet, mindig kezét csókolta anyámnak. János homlokon csókolta az elébe siető párját, majd miután az állatokat elrendezte, bejött enni. Míg a jóízű, gazdagon zöldségezett, sűrű tézstalevest kanalaztam, egyre kerekedő szemmel hallgattam, mi-

lyen érdekes, izgalmas dolgokat mesél. Hogy éjszaka majd félszszemmel kell aludnunk, mert azt mondta a szomszédban legeltető juhász, farkasok kóstolgatják a nyáját. Nálunk is várható, hogy feltűnik egy-egy zsenge bányahúsról éhes toportyánféreg.

Ebből aztán az is kiderült, ellés várható néhány anyajuhnál. Hát, farkassal találkozni aznap nem volt szerencsém (vagy tán éppen ez volt az), az éjjel azonban három anyajuh is megellett. Reggel én is ott lábatlankodtam Hanka szoknyája mellett, hogy mielőbb megpillanthassam a kis jövevényeket. Akkor még nem tudtam, hogy az elkövetkezendő hetekben ők lesznek a legkedvesebb játszótársaim.

Másnap a bárányokat Hankára hagyva, János gazda magával vitt, föl, a magasabban fekvő havasi legelőre. Onnan lenézve azt hittem, a világ tetején állok. Megszállt valami hihetetlen büszkeség, hogy én most itt vagyok, magasan, mindenki felett, és ebben nem akartam osztozni senkivel. Talán Hankát még felengedtem volna, mert hát ő is megosztott velem mindent, s ezt illő volt viszonznom, legalább gondolatban. A kék levegőget kerecsensólyom hasította, a juhok fegyelmizetten igazodtak a két terelőnek, miközben János juhással jóízűen falatoztunk. A tarisznyába csomagolt elemózsia mellett, friss szamócat, Hanka gondos keze nyomát találtam. Jól éreztem magam. Ebéd után leheveredtünk, János elővette a bicskáját, s faragni tanított. Megmutatta a terelőkutyák pontos mását, amit üres óráiban készített. A tarisznyából előkerült két faragott kisbárány is, hajszára olyanok, mint az újszülöttek, amelyek most odalenn, az akolban ismerkednek a napvilággal. Gyorsan telt az idő, szinte észre se vettem, indulni kellett hazafelé. Az ösvények mentén kék harangvirág, fehér margaréta, apró, lila vad-törökszegfű díszlett, amiből egyet-egyét szakítottam. Nem rosszaságból, Hankának akartam így viszonzni a szívességét, a tarisznyába rejtett szamócaért.

Másnap lenn maradtam a kunyhónál, segítettem fát gyűjteni, gombát szedni az erdőn, aztán ismét a hegyi legelő következett. János friss medvenyomot mutatott, és a kutyák is izgatottan ugattak, valamit érezhettek, nem lehetett még messze a bundás rabló.

János favágóktól átmentett történeteket mesélt, hihetetlen találkozásokat a medvével, elalvás előtt viszont Hanka mondott nekem esti mesét, ami erdei tündérekéről, manókról, a hegyi patak szelleméről, vagy olykor a torkos méhecskéről, meg a buta nyúlról és a ravasz rókáról szólt. Honnan szedte a meséit? – el nem tudtam képzelni, de már előre irigyeltem a majdani kis Hankát, vagy Jánoskát, akik ilyen történetek mellett szenderülhetnek estéről-estére álmra. Noha nem voltam már kisgyerek (legalábbis nem tartottam magam annak), mégis alig vártam, hogy eljőjön az esti mese órája.

Gyorsan fogytak a napok, röpiült az idő. A reggeli áfonyalekvárt szamócadzsem, majd havasi virágméz váltotta fel, hogy foszlós bélű kenyeremet édesítse. Egy hét múlva már nem csak az ürü és a perkelt fogalmával voltam tisztában, de János bicskájával bögyös baglyot faragtam, s magam hasítottam a vékonyabb tűzrevalót is. A tyúkok kotkodálva üdvözöltek reggelente, amikor

begyűjtöttem alóluk a tojást, a kisbárányok pedig sorban bukdácsoltak utánam, amikor körbevezettem őket, ismerjék már meg, hová születtek.

Olyan gyorsan telt az idő, szinte egybefolyt, alig tudtam követni a múlását. Csupán egyetlen időpont volt mindig holtbiztos a nap folyamán, amikor Hanka napszálltakor az öreg kakukkos órára nézve azt mondta, hat óra van, megyek, nyitom az akol ajtaját, mindjárt jön a János, hallom a kolompszót. (Akkor már én is hallottam.) Hanka szaladt, hogy kitarja az akolajtót...

Anyám nem hitt a szemének, amikor hat hét múlva odahaza a mérlegre állított:

– Harminckét kiló! Öt kilót hízott ez a gyerek! Ezek a Jánosék csodatévők!

Nem állítom, hogy aztán sohasem híztam többé, de nem lettem testes felnőtt, inkább amolyan szikár alakú maradtam.

Valahogy úgy hozta a sors, hogy bár messzire kerültem gyermekkorom e kellemes emléké színhelyétől, de házas emberként visszakanyarodott az utam. Tanár lettem én is, apám utódja, sőt mondhatni felette, hiszen csaknem húsz évre rá iskolaigazgatóként mutatkoztam be a szülővárosomban. Már jó ideje éltünk ott, amikor feleségemmel sétálva megláttam apám régi szűcs barátja üzletét. Cégtáblájára ugyanazt a nevet festették. Belépve, régi ismerősöm fiatalabb kiadását találtam ott. A fiát. Beszélgetés közben a szó további közös ismerősinkre terelődött, így emlegettük fel János juhászt és a családját is.

– Sajnos, csak rossz hírt tudok felőlük mondani – sajnálkozott a fiatal szűcs.

Csak nem? Elzüllött talán az a rendes juhász, vagy kikapós lett a menyecske? Ezt nem hihetem. Mi lehet hát a rossz hír? – töprengtem magamban.

– Meghalt a juhász! Egy nap, eltévedt kisbáránya után mászott egy veszélyesen magas sziklaoromra, megcsúszott, a bárányka kiugrott a keze közül, az megmenekült, de a juhász lezúgott a mélybe. Minden csontját összetörte, a felesége se ismert rá, mire összeszedték. Van már annak öt éve is, hogy eltemettük.

– És Hanka? Vele mi lett, hogy boldogul?

– Hát az talán még szomorúbb történet. Alighanem belebolondult a bánatába, senki sem érti, pedig nagy fia van, aki a faluban lakik. Vele élhetne, de nem akar lejönni a hegyről. Csak néha jelenik meg a faluban friss kenyérért, azután megy vissza. Azt mondják, este hat körül kolompszót hall, ilyenkor kiszalad – ha fut a tej vagy szakad a hó, akkor is –, hogy kinyissa az elárvult akol ajtaját. Azután visszamegy a házba, megteríti a Jánosának és magának, majd bezárja az aklot. Jánosnak meri az ételt, s ha nem fogy el, meg is korholja. Később elmosogat, majd csendben elteszi magát másnapra... És ez így megy, minden áldott nap. Távolról rokonunk, azért is tudom, és nagyon sajnálom szegényt. Anyám is meglátogatta vagy egy éve, felment érte, hogy hazacsalja. Nem sikerült, de magyarázatul elmesélte ezeket a dolgokat. És telik az idő, de nem változik semmi. Hanka már csak így fog élni és halni, míg nem egyszer majd őt is elszólítja a mennybéli kolompszó...